

NURAĞA NURALI OĞLU ABASOV – 105

MƏNALI ÖMRÜN İŞİGİNDƏ

Ömür qısa da ola bilər, uzun da. Lakin bu, bir həqiqətdir ki, həyat heç kimə əbədi verilmir. Geniş yayılmış bir kəlam var: “İstəmədən doğuluruq, təəccüblə yaşayırıq, həsrətlə ölüürük”.

Həmin sözlərdə dərin həqiqət var. Günlərin birində dünyaya göz açırıq. Valideynlərimizi özümüz seçirik. Dünyanın əşrəfi olan insanlardan ikisi – kişi və qadın bizə həyat verir.

Təəccüblə ona görə yaşayırıq ki, həyat, dünya bizim üçün sirli aləmdir. Ona bələd olmağa ha çalışırıq, bilmədiklərimiz bildiklərimizdən qat-qat çox olur. Daim mübarizədə, fəaliyyətdəyik. Oxuyuruq, işləyirik, axtarıq, ziddiyyətlərlə üzləşirik. Bəzi insanların bir-birinə niyə qənim kəsildiyini heç cür anlaya bilmirik. Əgər bu dünyada müvəqqəti qonağıqsa, yaxşını qoyub pisdən, xeyirxahlığı unudub bədxahlıqdan, sadəliyi üstün tutmayıb loğçalıqdan, xudbinlikdən, sülhü seçməyib hərdən yapışmağın mənası varmı?

Həsrət içərisində ona görə ölüürük ki, dünyadan, yaşayışdan doymaq, doğmalardan ayrılmaq, övladları qoyub getmək olmur.

Lakin bu da bir həqiqətdir ki, ona verilmiş ömür payının az, yaxud çoxluğundan asılı olmayaraq, həyatda öz yerini tapan, ailə və cəmiyyət qarşısında öz məsuliyyətini anlayan, heç kimin xatırlatmasını gözləmədən öz insanlıq, valideynlik, vəzifə borcunu yerinə yetirən, bu dünyadan köçərkən də rahat nəfəs alaraq: “Mən Allah-taalanın, ulu peyğəmbərimizin buyurduğu, insanlığın tələb etdiyi kimi yaşadım. Əlvida, həyat, əlvida, doğmalarım, əzizlərim. Əlvida dünya”.

Nurağa müəllim barədə düşünəndə ilk növbədə onun nurlu çöhrəsi, ağıllı gözləri yadıma düşür. Ömrünün son günlərində arıqlamış, gözləri çuxura düşmüşdü. Lakin o gözlərdəki nur, yaşamaq eşqi azalmamışdı. Nurağa müəllim qəlbindəki ən gözəl hissələri əməllərində yaşadan insan idi!

Bütün övladlar kimi, mən də atam haqqında istər danışanda, istərsə də yazanda kövrəlməyə bilmirəm, qəhər məni boğur.

Təhsilə, elmə məni həvəsləndirən hamıdan çox o olub. 7 övladının (altı oğul, bir qız) beşi onun yolunu seçib - müəllim peşəsinə yiyələnib.

Əli Bayramlı (hazırda Şirvan) şəhərində maarif işçisini yandırarlardan, məktəb quruculuğunun fəallarından biri olub.

Bu il Nurağa Abasovun anadan olmasının 105 illiyidir. Bu böyük sənaye şəhərinin adlı-sanlı, nüfuzlu, qabaqcıl və təcürbəli müəllimini həmin əlamətdar günlərdə anmamaq ədalətsizlik olardı.

Atamın yubileyi ilə əlaqədar yazı hazırlamağı alim dostlarımdan hər hansı birindən xahiş edə bilirdim. Lakin həm onun pədaqoji fəaliyyətinə və həyatına az-çox bələd olan bir şəxs kimi, həm də atamdan dərs aldığım (o, Əli Bayramlı şəhər 2 sayılı məktəbdə mənə dərs demişdi) üçün bu vəzifəni öz üzərimə götürməyi qərara aldım.

Nurağa Nuralı oğlu Abasov 1911-ci ildə Navahı kəndində (hazırda Hacıqabul rayonuna baxır) kəndli ailəsində dünyaya göz açmışdı. Atası Nuralı kişi sadə, zəhmətkeş, halal əməyi hər şeydən uca tutan bir şəxs idi. Özünü təhsil görməyə də, övladlarının savadlanmasını istədi.

Nurağa atasının arzularını həyata keçirmək üçün gecə-gündüz kitabı əlindən yerə qoymazdı. Əzbərlənməklə arası yox idi. Təcürbədən keçirmiş və anlamışdı ki, hər hansı mətni can-dərdi əzbərləyib yadda saxlamağın ömrü qısa olur. Odur ki, oxuduqlarını qavramağa, dərk etməyə çalışırdı. Buna da möhkəm yəqinlik hasil etmişdi ki, şüurlü öyrənilənlər uzun müddət hafizədə qalır.

İllər sezilmədən gəlib keçdi. Nurağa Abasov Salyanda pədaqoji texnikumu (1937) və ikiillik Müəllimlər İnstitutunun tarix fakültəsini bitirdi.

Əli Bayramlı rayonunda yaşamağa və müxtəlif kəndlərdə (Muğangəncəli, Güdəcühür, Axtaçı və s.) müəllimlik etməyə başladı.

Mircəfər Bağirovun qılıncının dalı da, qabağı da kəsən illərdə Əli Bayramlı rayon partiya komitəsi təbliğət və təşviqat şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışdı (1941-1948) Azərbaycan Dövlət Universitetinin (hazırkı BDU) tarix fakültəsini (1956) bitirdi.

Müxtəlif illərdə Əli Bayramlı Xalq Maarif şöbəsinin inspektoru (1948-1959), Güdəcühür (1950-1959), Axtaçı kənd məktəblərinin, Əli Bayramlı şəhər 3 nömrəli məktəbin (1962-1971) direktoru oldu, şəhər 1, 2, 14 nömrəli məktəblərində tarix fənnini tədris etdi.

Qeyd etdiyim kimi, mən Əli Bayramlı şəhər N. Nərimanov adına 2 saylı məktəbdə oxuyarkən atam mənə dərş demişdi.

Ətiraf edirəm ki, o, yaxşı dərş aparır, şagirdlərdə fənnə maraq oyatmağı bacarırdı. O zamanlar təkcə mən yox, sinif yoldaşlarım da həvəslə Nurağa müəllimin dediklərini dinləyirdik, ayrı-ayrı mövzuları öyrənməyə çalışırdıq. N. Abbasovun bir adəti vardı: materialı şagirdlərə mənimsətmədən digər mövzuya keçməzdi.

İndi o illəri xatırlayırsınız, onun keçdiyi dərşləri, mənimsədiyi söhbətlərini yada salırsınız və bu günkü ağıllıqla onları təhlil süzgecindən keçirirsiniz və görürsünüz ki, Nurağa müəllim hazırda ümumtəhsil məktəbi, təhsil sistemi üçün önəmli sayılan məsələlərin bəzilərinə hələ o vaxtlar – ötən əsrin 60-cı illərində diqqət yetirmişdir. Ateizm tərbiyəsinin tüğyan etdiyi illərdə dərşdə islam dəyərlərini, Həzrəti Məhəmməd peyğəmbərin hədislərini yada salırdı. Onda ərəb dilində yazılmış, vərəqləri saralmış, neçə onilliklərdən qalma «Quran» kitabı vardı, mən Xarici Dillər İnstitutunun ingilis-Azərbaycan dilləri fakültəsini və institutun nəzdindəki xarici dilləri öyrənmə ikitillik kursun ərəb dili şöbəsini bitirəndən sonra həmin müqəddəs kitabı mənə verib: “Ulu Peyğəmbərimizin yadigarıdır. Oxu, anlayıb, əməl etməyə çalış”, - dedi. “Qurani-Kərim”in həmin nüsxəsi artıq 30 ilə yaxındır ki, məndədir. Həyat yolumun nurlu müşayiətçisi, kitab rəfimin ən qiymətli incilərindən sayılır.

Nurağa müəllim tarixdən keçilən mövzuları yerli diyarşünaslıq materialları ilə əlaqələndirməyi, tədris ekskursiyalarına yer ayırmağı xoşlayardı. Doğma diyara dair şagirdlər tərəfindən toplanmış materiallardan dərşlərdə geniş istifadə olunurdu.

İş tərribəsində mühüm əhəmiyyət verdiyi məsələlərdən biri də fənlərarası və fəndaxili əlaqə idi. Bəzi tarix müəllimlərindən fərqli olaraq, dərşlərdə yazılanları olduğu kimi məktəblilərə çatdırmazdı, tədris materiallarına, mövzulara yaradıcı yanaşmağı sevər və mən deyirdim ki, bəzən hətta riskə gedərdi. Mən və mənim yaşdılarım hələ ötən əsrin 60-cı illərində dərşdə Nurağa müəllimdən ilk dəfə eşitmişdik ki, tarix kitablarında bu qədər təriflənmə, bir hökmdar və şəxsiyyət kimi göylərə qaldırılan I Pyotr türklərə münasibətdə məkrli siyasət yürütmüş, türk torpaqlarına göz dikmişdi. I Pyotrun “Rusiya o zaman dünyəvi dövlət ola bilər ki, Konstantinopol onun paytaxtı olsun” sözlərini də bizə Nurağa müəllim çatdırmışdı. “Konstantinopol” deyiləndə İstanbul nəzərdə tutulurdu.

Məndə hələ o vaxtdan I Pyotrun şəxsiyyətinə inamsızlıq yaranmışdı. Həmin zamanlar türkləri tərifləmək cəsarət tələb edirdi. SSRİ sosialist ölkəsi, Türkiyə kapitalist dövləti və həm də NATO-nun üzvü idi. SSRİ-də kapitalizmə nifrət formalaşdırılırdı. Nurağa müəllim ehtiyatla bizim türklərlə bağlılığımızı yada salır, azərbaycanlı adının bizə sonradan verildiyini bildirirdi.

Həmin illəri xatırlayanda onun necə risk etdiyini görür və bunu yüksək qiymətləndirirəm. “Pantürkizm”, “panislamizm” adı altında 30-cu illərdə və sonralar nə qədər ziyalılarımız məhşər ayağına çəkilmiş, sürgünlərə, gedər-gəlməzə göndərilmişdi.

Nurağa Abbasov rus-türk müharibələrindən danışarkən də tam çırpıqlığı ilə olmasa da nitqində, münasibətində türklərə rəğbətini ifadə edərdi.

Tarix kursu üzrə müvafiq mövzuları ədəbiyyat fənnindəki materiallarla əlaqələndirirdi. Bizim bu gün də ağız dolusu təriflədiyimiz Vilyam Şekspirin “Otello” faciəsini yada salır, burada türklərin təhqirə məruz qaldığına işarə edərdi. Göstərirdi ki, Kipr adasında türklərin məğlubiyyəti əsərdə sadyanılıqla qarşılanır. Diqqəti aşağıdakı sətirlərə yönəldərdi.

«İndi qorq oldu yaqın türklər...»
«Çatdı hərbin sonu, ağzın ləpələr
Türklərə yaxşıca toy tutmuşdur»

“Düşmənin qüvvəsi məhv olduğuna
Türk donanması tələf olduğuna

Görə şənlik edəcək, əylənəcək,
Hər kəsin haqqı bu gün əylənmək!»

Belə misralara tez-tez “Otello” faciəsində rast gəldiyimi deyər və bunu da əlavə edərdi ki, çox təəssüf ki, tamaşa baxanda türklərə münasibətə fikir vermirik, diqqətimizi Otello-Dezdemon-Yaqo-Kassio münasibətlərinə yönəldirik!

Ötən əsrin təxminən 90-cı illərinə qədər Azərbaycan Demokratik Respublikası, onun liderləri barədə danışmaq qeyri-mümkün idi. Belə işıqlı tarixi zaman-zaman bizə unudturmuşdular. Hətta tarix müəllimlərinin özlərinin belə, həmin dövr barədə məlumatları az idi.

Nurağa müəllim yaşlı, təcrübəli, müəllim, köhnə partiya işçisi, tarixin bilicisi kimi məlumatı olduqlarından söz açardı. Lakin bu dəfə dərşdə deyil, evdə. Mənimlə söhbətində bir dəfə dedi: “Oğul, sən 28 mayda anadan olmusan. Bilirsen həmin ayın, həmin gündə hansı hadisə baş verib?”

Mən, təbii ki, məlumatsız olduğumu bildirdim. O, ağır-ağır və kədərli: “Haradan biləsən?!” - dedi. “Bu haqda nə yazırlar, nə də danışmağı qoyurlar. 1918-ci ilin may ayının 28-də bizdə müstəqil respublika qurulub – Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti. Hökumətin başında Məhəmməd Əmin Rəsul

zadə, Fətəli xan Xoyski və başqaları dayanıblar. Müstəqil dövlətimizin ömrü az olub – cəmi 23 ay”.

Hər il may ayının 28-də sənin ad gününü qeyd edirik. Həmişə ürəyimdə dolandırmışam (dilimə gətirməsəm də, çünki başağrısı çox olar, özümdən qorxmuram, ailəm əziyyət çəkər) ki, bu gün iki hadisəni qeyd edirik: müstəqil respublikamızın, bir də oğlumun ad gününü! Bu gün sizə SSRİ tarixi keçirik. Əslində SSRİ-nin yox, Rusiyanın tarixini öyrədirik. Müttəfiq respublikalar, o cümlədən Azərbaycan tarixi barədə Sizə az məlumat veririk. Çox zaman da təhrif olunmuş şəkildə. Guya biz Rusiyaya könüllü birləşmişik. Sanki xalqımızın çox hissəsi Arazın o tayında qalmayıb. Bundan xəbərimiz var. Amma dillənə bilmirik. Dərimizi boğamızdan çıxarırlar. Gənc nəsiləndən əsil həqiqəti gizlətmək məcburiyyətindəyik. Bunları sənə deməklə, gözünü açmaq istəyirəm. Amma ehtiyatlı ol. Hər şeyin öz məqamı var. “Burada Abdulla Şaiqin sözləri yadıma düşdü: “Milli vıcdan milli məktəblərdə doğar... Çocuqlara özünü tanıdan, milli hissələrini, ruhlarını yüksəldən, onların dağ çeşmələri qədər saf və təmiz ürəklərində böyük bir məfkurə doğuran, gələcəkdə sevgili vətəni üçün ən dəyərli övlad yetişdirən və sarsılmaz bir qüvvə hazırlayan məktəbdir... Müəllim sinfin ruhudur. Çalışqan və vıcdanlı bir müəllimin sinifdə nə kimi xariqələr yarada biləcəyi aşkardır”.

Nurağa müəllim öz pədaqoji fəaliyyəti dövründə məhz belə müəllim olmağa, rəhbərlik etdiyi məktəbdə məhz belə atmosfer formalaşdırmağa çalışdı. Mən bunun canlı şahidiyəm.

Nurağa müəllimin ara-sıra dərşdə bəzi gizli mətləblərə toxunması barədə 2 nömrəli məktəbin o vaxtkı direktoru nüfuzlu şəxs, yaxşı müəllim və məktəb işinin gözəl bilicisi Gülbala Əliyeva də çatmışdı. Bir dəfə Nurağa müəllimi yanına çağırır: “Ehtiyatlı ol. Dövlət Təhlükəsizliyi Komitəsi atamızı yandırır. Nəyinə lazımdır?” - deyər onu xəbərdarlıq etmişdi.

Lakin yaxşı ki, pədaqoji kollektiv, şagirdlər, valideynlər Nurağa müəllimi sevdiyindən onun söylədiklərini təhlükəsizlik orqanlarına çatdırmırdılar.

2 nömrəli məktəbdə bir neçə il işlədikdən sonra Nurağa Abbasovu şəhər 3 nömrəli məktəbə direktor təyin etdilər. Burada o, məktəb işini, pədaqoji prosesi və tədris müəssisəsinə rəhbərliyi, onun idarə olunmasını yaxşı bildiyini nümayiş edirdi. Məktəbdə sağlam pədaqoji kollektiv formalaşdırdı. Tədris prosesinin səmərəli qurulması ilə yanaşı, məktəblilərin asudə vaxtının şən, mənəli və məzmunlu keçirilməsi qayğısına qaldı.

2 nömrəli orta məktəbdə oxuduğum illərdə atam mənə də rəhbərlik etdiyi tədris müəssisəsinin tədbirlərinə cəlb edərdi. Həmin məktəbin şagirdləri ilə bir neçə dəfə kütləvi tədbirlərdə iştirak etdim. Bakıda gənc tamaşaçılar Teatrının səhnəsində “Olvida, Hindistan” və b. tamaşalara baxdıq. Pirsaatdakı (Hacıqabul rayonu) Pırخانagahda olduq.

Əli Bayramlı şəhər 3 nömrəli məktəb 60-cı illərdə Bakıdakı A.S. Puşkin adına 23 nömrəli məktəbə dostluq əlaqəsi saxlayır, bu iki tədris müəssisəsinin bir qrup müəllimi və şagirdi bir-birinin məktəbində olurdu. Belə tədbirlərin birində mən də iştirak etmişdim. 3 nömrəli məktəb tədris müəssisəsinin həyatı sahəsində yetişdirdiyi meyvə payını Bakıya gətirərdi. Məktəblər təcrübə mübadiləsi

edər, görüşər, konfranslar, dəyirmi stol ətrafında məsləhətləşmələr keçirər, şagirdlər də öz müvəffəqiyyətlərindən bir-birinə danışar, məktublaşardılar.

1975-ci ilin aprelində mən müsabiqə yolu ilə Azərbaycan ETPEİ-yə (hazırkı Respublika Təhsil Problemləri İnstitutu) kiçik elmi işçi vəzifəsinə qəbul olunandan bir müddət sonra atam institutumuzaya gəlmişdi. Onda təqatüddə idi. Məqsədi həm məni görmək, həm də yeni iş yerim və elmi əməkdaşlarla tanış olmaq idi.

Mən tərbiyənin ümumi problemləri şöbəsinə çalışırdım. Nurağa müəllim şöbə işçiləri ilə bərabər xalq pedaqogikasının mahir bilicisi, mərhum professor Əliheydər Həşimovla da görüşüb söhbət etdi. O, Əli Bayramlıya qayıdandan sonra professor mənə dedi: "Müəllim peşəsinə, dərslə müəllimin vəzifələrinə, roluna, məktəbə rəhbərlik və onun idarə edilməsinə dair atamın yaxşı ideyaları var. Bəzilərini yazıb götürdüm. O, uzaqgörənliklə fikir yürüdür".

Akademik Mehdi Mehdiyəzadə maarif naziri vəzifəsindən çıxandan sonra bizim institutda elmi məsləhətçi vəzifəsinə götürülmüşdü. İnstitutda elmi seminarlar təşkil edərdi. Atam Mehdi müəllimlə tanış olduğunu mənə demişdi. Bir dəfə bu barədə akademikə danışdım. Nurağa müəllim artıq vəfat etmişdi. 80-ci illərin əvvəlləri idi. Mehdi müəllim anı fikrə gedib xatırlamağa çalışdı və mən onun yaddaşına heyran oldum. Dərhal soruşdu: "3 nömrəli məktəbin direktoru işləyirdi?"

Mənim müsbət cavabımdan sonra mərhum akademik dedi: "Hə, Nurağa müəllim yaxşı pedaqog, məktəb təşkilatçısı idi. Respublika tədbirlərinin bir neçəsində onunla söhbətlərim olub. Belə adamlar məktəb üçün, şagirdləri vətəndaş, əsl Vətən övladı kimi yetişdirmək üçün doğulur. Xəbərim var: hələ 30-cu illərdə o, Əli Bayramlı rayonunda əhali arasında savadsızlığın ləğvi ilə bağlı çox iş görüb. Neçə-neçə məktəbdə direktor müəllim işləyib. Tarixən özünü maarif işinə həsr edən ziyahlarımız çox olub. Onların sırasında Nurağa müəllimi də görmüşəm".

Nurağa Abbasov öz fəaliyyətini təkcə pedaqoji işlə, müəllimliklə məhdudlaşdırmamış, Əli Bayramlının ictimai-siyasi həyatında, mədəni tədbirlərində yaxından iştirak etmişdi. O, 1941-1948-ci illərdə rayon partiya komitəsinin şöbə müdiri vəzifəsində çalışarkən əhali arasında səmərəli təbliğat və təşviqat işi aparırdı. Kənd təsərrüfatı (o cümlədən pambıq) məhsullarının toplanması, vaxtında dövlətə təhvil verilməsi işinin təşkilində fərqlənirdi. İkinci Cahan savaşında arxa cəbhədə gənclər və əhali arasında vətənpərvərlik hissələrinin qüvvətlənməsi, orduya maddi və mənəvi köməyin təşkilində yaxından iştirak edir, gecəsini gündüzünə qatırdı. Sonralar müəllim və direktor işlədiyi illərdə də şəhərin ictimai-mədəni həyatında iştirakı diqqətəlayiq idi.

O, müharibə illərindəki və pedaqoji sahədəki fəaliyyətinə görə bir çox fəxri fərmanlara və medallara layiq görülmüşdür.

Əli Bayramlı Şəhər Xalq Maarif Şöbəsinə "Respublikanın əməkdar müəllimi" adına təqdim olunmuş, təkin bu adı ala bilməmişdi. Şəhərdəki vəzifə sahiblərindən biri ilə münasibəti yaxşı deyildi, ona əylənmirdi. Odur ki, təqdimat Maarif Nazirliyinə yola salınarkən adı siyahıdan çıxarılmışdı.

Atam ailəcanlı idi. Bizi yaxşı tərbiyə etmək, bizə təhsil vermək istəyirdi. Onun nəsihətləri bu günə kimi yaddaşımızdadır və imkanım daxilində onlara əməl etməyə çalışıram. Nurağa müəllim deyirdi: "Heç kimin qismətinə göz dikmə. Mərdimazar olma. Çalış hamıya yaxşılıq elə, amma özünü də unutma. Bəzən yaxşılıq etdiyən adamdan pislik görürsən. Bunu özünə dərd eləmə. Həyatdır. Hərəkət bir cür tərbiyə alıb. Nəticə çıxar. Belə deyiblər: filankəs pisliyindən əl götürmür, mən niyə yaxşılığımın əl çəkim.

Ailəcanlı ol. Yadda saxla, bizim nəsilə arvad boşayan olmayıb. Ailə həyatında hövsələ və güzəştəgetmə əsasdır.

Yaxşılıq et, sən xeyrini görməsən də, bir vaxt övladın bunun xeyrini görər. Onda oğlun, qızın fikirləşəcək: atam yaxşı adam olub. Pislik də belədir. Özünə də olmasa, xətəri övladına toxuna bilər.

Tamahkarlıqdan, adam incitməkdən uzaq ol. Onlar yalnız və yalnız bədbəxtlik gətirir. Pula aldanma. Vəzifə dalınca düşmə, vəzifədə olsan, xasiyyətini dəyişmə, dostlardan üz döndərmə, tabeliyində olanları incitmə, yoxsa bir vaxt vəzifədən düşəndə xəcalət çəkərsən, insanlar səni görəndə dindirməzlər.

İnsan kamala elmlə, oxumaqla, mütaliə etmək, öyrənməklə çatar.

İnsanlarla rəftar və ünsiyyətinə fikir ver. Bunlar mədəniyyətin mühüm göstəriciləridir».

Nurağa Nuralı oğlu Abbasov vur-tut 64 il yaşadı, 1975-ci ildə dünyasını dəyişdi. Ömrü qısa oldusa da, mənalı yaşandı. Gənc nəslə örnək oldu bu həyat, onlar üçün yaşandı, onların xoşbəxtliyi üçün də sərf edildi.

Belə mənalı ömür sahiblərini yad etmək, onların ruhuna hörmət və ehtiram olardı.

Akif Abbasov,
pedaqogika üzrə i elmlər doktoru, professor.
Əməkdar müəllim